

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Пріоритетність виховання громадянина зумовлюється процесом відродження нації. Для України, яка є політичною державою, громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти її соборності, яка є серцевиною української національної ідеї. Сьогодні перед школою як соціальним інститутом стоїть складне і відповідальне завдання - сформувати в учнів комплекс громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, внутрішню потребу й готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення української держави.

Громадянське виховання ґрунтується на ідейному багатстві народу, його морально - етичних цінностях, виховній мудрості. Щоб діти стали народом, творцями своєї держави, необхідно, аби вони за час навчання, виховання в сім'ї, школі міцно засвоїли духовність, культуру рідного народу, глибоко проїнялися його національним духом. Ці якості потрібно виховувати у дітей тими засобами, методами, способами, традиціями, мораллю, що вироблені народом упродовж усього історико - культурного розвитку, при цьому органічно поєднуючи ці засоби та методи з новітніми надбаннями європейського та світового культурно - педагогічного досвіду.

Метою даної статті є визначення освітньо - виховного потенціалу курсу «Я усвіті» для реалізації громадянського виховання молодших школярів.

Проблема громадянського виховання завжди привертала до себе увагу філософів, педагогів і психологів. Ще стародавні мислителі (Аристотель, Платон, Плутарх, Сократ) з'ясували суть громадянського виховання, обґрунтували шляхи і методи його реалізації. Ці ідеї знайшли свій подальший розвиток у працях А. Адлера, Г. Гегеля, Д. Локка, Ж - Ж. Руссо, З. Фрейда. Такі видатні українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, С. Русова, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, М. Грушевський, В. Сухомлинський та багато інших звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості.

Так, зокрема, М. Грушевський у своїй книжці «На порозі нової України» пише про політичний ідеал розбудови української незалежної держави (яким, до речі, керувався у своїй діяльності). Чільне місце у цьому ідеалі посідає образ громадянина України, його громадянських добродійностей. Відомий український педагог В. Сухомлинський перший (за радянських часів) звернувся до громадянського виховання як до головної педагогічної проблеми. У 1970 році вийшла його книжка «Народження громадянина», де подається така система педагога, яка б оптимально впливала на громадянський розвиток особистості. Першочерговою умовою формування рис громадянина В. Сухомлинський вважав розвиток громадянської активності кожного індивіда. Він визначив вік дитинства як особливо важливий для формування громадянина і твердив, що риси громадянина виховуються безліччю впливів педагогічного характеру й некерованими соціальними впливами.

В документах Верховної Ради України, Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.), «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», обґрунтовано необхідність удосконалення громадянського виховання учнівської молоді, Цілеспрямованої роботи з громадянського виховання учнів вимагає і закон України «Про освіту», де чітко сформульовано завдання виховання підростаючого покоління [2, с.11].

У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначено, що домінуючою основою розвитку українського суспільства є виховання «свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнародних взаємовідносин, формування у молоді потреби та умінь жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо - естетичної, трудової, екологічної культури».

Початкова школа виконує роль фундаменту, на якому будується вся система громадянського виховання школярів, формування у них любові до рідного краю, України, історичної пам'яті, духовності, національного характеру. Все, що закладається учням у цей період навчання та виховання, визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку. Набуті в початковій школі особистісні якості, а також знання, вміння і навички не лише забезпечують основу навчання і виховання підлітків, а й значною мірою визначають особливості практичної, громадянської та професійної діяльності дорослої людини [4, с. 220].

Тобто, основа громадянськості закладається саме в дитячі роки. У «Розмові з молодим директором школи» В. Сухомлинський дає таку пораду: «... займіться перспективною становлення людини – громадянина, адже «дитина, якій сьогодні сім років, яка не сміливо переступає поріг школи і виводить у зошиті кружечки і палички, через десять років, на ваших очах стане громадянином» [5, с. 559].

Любов до рідного краю, рідної культури, рідної мови починається з малого з любові до своєї сім'ї, до своєї домівки, до своєї школи. Поступово зі зростанням особистості, ця любов переходить у любов до рідної країни, до її історії, минулого і сучасного, до всього людства. Пошана до батьків, свого родоvodu, традицій, любов до рідного краю завжди переростає в любов до «великої Батьківщини – України». Батьківщина для кожного свідомого громадянина є настільки рідною, дорогою, що вона порівнюється з Матір'ю.

Могутнім вихователем, із яким дитина пов'язана з раннього віку, є мова. Саме через рідне слово педагоги повинні передати вихованцям споконвічні духовні національні цінності – українську пісню, казку, легенду, історію, здобутки культури.

«Я у світі» – досить новий навчальний предмет, який справедливо називають першим курсом громадянської освіти. Його опановують учні 3-4 класів: 35 навчальних годин у 3 класі й 35 – у 4. Курс охоплює такі теми: «Людина»; «Людина серед людей»; «Людина у суспільстві»; «Людина у світі». Дані теми сприяють поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів «Я– сім'я – школа – рідний край – Україна – світ» [1, с.158].

Курс «Я у світі» спрямований на формування особистості майбутнього громадянина України - людини, здатної брати на себе відповідальність за минуле і майбутнє рідної землі (природне довкілля) та свого народу (суспільне довкілля). Україна, її державотворчі цінності, вироблення громадянських почуттів - ці елементи змісту є першорядними, що задають мету реалізації програми.

Важливе місце в курсі «Я у світі» посідає поняття «культура», яке містить знання про мистецтво та духовну спадщину народу, що базуються на українських національних традиціях. Вони охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. На думку багатьох науковців, культурні традиції народу є визначальним чинником виховання громадянської свідомості особистості на сучасному етапі розбудови нашої державності. Традиції, звичаї, а також мова - це не тільки закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах, це ті найцінніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Звичаї, традиції, як і мова виробилися протягом усього довгого життя і розвитку кожного народу [3, с. 77].

Важливим засобом громадянського виховання є вивчення символіки нашого народу. Знайомство з народними та державними символами відбувається в першому класі, яке постійно поглиблюється в ході проведення виховних годин та ранків («Національні символи України», «Що для мене Україна?», «Наші обереги», «Український рушник у народознавчих звичаях і традиціях», «Червона калина», «Свято врожаю»).

Таким чином, громадянське виховання у сучасному виховному процесі початкової школи має надзвичайно важливе значення. Повноцінне формування особистості молодшого школяра не може позитивно реалізуватися без громадянської основи. Сьогодні як ніколи важливо спрямовувати дітей на вибір громадянсько - національних ідеалів та ціннісних орієнтацій у їхньому житті. Всебічне виховання підростаючої особистості в наш час не має сенсу без громадянського компонента. Ефективність виховання громадянськості, як і багатьох інших особистісних характеристик, значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, відповідно до якого в структурі особистості виникають і закріплюються передусім ті новоутворення, у «конструювання» яких дитина вкладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність.

Неможливо уявити справжнього громадянина, який би не виявляв любові до рідного краю, не шанував батька, матері, не турбувався про охорону природи рідної землі. Отож, навчаючи дітей, стараймося виховувати справжнього патріота своєї землі, який буде жити і творити в майбутньому.

Список використаної літератури:

1. Бібік Н. Я у світі. 3 клас: підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / Н. Я. Бібік. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 160 с.:іл.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа.- 2010. -№8.-С. 11.
3. Дещо про предмет «Я у світі» та новий підручник // Початкове навчання та виховання, - 2014. - №10-11. - С.77-79.
4. Савченко О. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання/ О.Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.
5. Сухомлинський В.«Розмова з молодим директором». К.;, Радянська школа. 1988. - С. 559